

NHỮNG CHUYỂN BIẾN TRONG CHÍNH SÁCH CỦA MALAYSIA ĐỐI VỚI TRUNG QUỐC DƯỚI THỜI THỦ TƯỚNG MAHATHIR MOHAMAD*

DƯƠNG VĂN HUY**

Tóm tắt: Kể từ khi ông Mahathir Mohamad lên nắm quyền sau cuộc bầu cử ngày 9/5/2018, quan hệ Malaysia - Trung Quốc đã có những chuyển biến mạnh mẽ. Đặc biệt là việc Thủ tướng Mahathir quyết định dừng một số dự án đầu tư của Trung Quốc trong khuôn khổ “Một vành đai một con đường” (BRI) đã tác động mạnh mẽ vào việc thực hiện BRI ở khu vực, hoạt động đầu tư của Trung Quốc tại quốc gia Đông Nam Á này, cũng như việc nước này định hình lại quan hệ song phương giữa 2 nước cho tương lai trong bối cảnh mới. Tuy nhiên, Trung Quốc vẫn là đối tác kinh tế quan trọng hàng đầu của Malaysia, và nước này vẫn bày tỏ quan điểm tiếp tục duy trì quan hệ tốt với Trung Quốc và hoan nghênh nước này đầu tư vào Malaysia, miễn là các dự án đó đem lại lợi ích cho Malaysia. Bài viết này lập luận phân tích những chuyển biến trong quan hệ của Malaysia với Trung Quốc, nhất là cách nhìn nhận của nước này đối với nhân tố kinh tế Trung Quốc.

Từ khóa: Malaysia, Trung Quốc, Quan hệ Malaysia - Trung Quốc, Mahathir Mohamad, Một vành đai một con đường (BRI).

Với chiến thắng trong tổng tuyển cử hôm 9/5/2018 ở Malaysia, ông Mahathir Mohamad 92 tuổi và liên minh đảng đối lập Pakatan Harapan đã chấm dứt 6 thập kỷ cầm quyền của liên minh Mặt trận quốc gia Barisan Nasional. Sau khi trở thành Thủ tướng Malaysia, ông Mahathir đã có những điều chỉnh trong quan hệ với Trung Quốc, nhất là đối với sáng kiến “Một vành đai một con đường”

(BRI). Tuy nhiên, những chuyển biến trong chính sách của Malaysia với Trung Quốc thể hiện rằng, Mahathir đang tìm kiếm một “phương thức mới” trong hợp tác với Trung Quốc theo hướng an toàn hơn và có lợi hơn. Đặc biệt, sự ủng hộ mạnh mẽ của ông đối với Trung Quốc hiện nay thể hiện rằng Bắc Kinh vẫn là đối tác quan trọng hàng đầu của nước này. Và về cơ bản sự chuyển biến trong chính sách của Malaysia

** Bài viết là sản phẩm của Đề tài nghiên cứu khoa học cấp Bộ: “Thích ứng của một số quốc gia Đông Nam Á hải đảo trước sự gia tăng ảnh hưởng của Trung Quốc từ sau Đại hội 19”, chủ nhiệm: PGS.TS. Dương Văn Huy.

* PGS.TS. Dương Văn Huy, Viện Nghiên cứu Đông Nam Á

với Trung Quốc chỉ mang tính chất chiến thuật, về mặt chiến lược thì hầu như không có sự thay đổi gì đáng kể.

1. Những chuyển biến trong chính sách của Malaysia với Trung Quốc trong lĩnh vực chính trị - ngoại giao

Mặc dù sau khi thắng cử Thủ tướng, ông Mahathir có những động thái cứng rắn với Trung Quốc trong bối cảnh lịch sử quan hệ hai nước trước đó cũng như khi các quốc gia khác đang gia tăng tiếp cận Trung Quốc nhằm tìm kiếm cơ hội phát triển. Ngay từ khi lên nắm quyền, ông Mahathir đã có những động thái nhắm vào các dự án đầu tư của Trung Quốc tại nước này trong khuôn khổ BRI. Đây thực chất cũng chỉ là những động thái nhằm định vị lại quan hệ Malaysia - Trung Quốc thời "Mahathir 2.0". Đối với Trung Quốc, thì Mahathir là chính trị gia tương đối quen thuộc, đã nhiều lần thăm Bắc Kinh với tư cách là thủ tướng trong các nhiệm kỳ trước. Bên cạnh đó, Trung Quốc không chỉ là nhà đầu tư quan trọng mà còn là tác thương mại hàng đầu của Malaysia⁽¹⁾. Sự phụ thuộc lẫn nhau trong quan hệ kinh tế rất lớn giữa hai nước khiến cho dù bất kỳ nhà lãnh đạo nào của Malaysia cũng không thể không tính toán tới nhân tố Trung Quốc, kể cả Mahathir.

Trung Quốc có vai trò rất quan trọng cho sự phát triển kinh tế của Malaysia, và chính ông Mahathir là "kiến trúc sư" của chính sách thân thiện với Trung Quốc vào đầu những năm 1990. Mặc dù khi mới thắng cử ông tuyên bố xem xét lại các "thỏa thuận bất bình đẳng" với Trung Quốc, song ông cũng hiểu rằng Malaysia không thể tách rời nhân tố Trung Quốc, nhất là trong lĩnh vực kinh tế. Sau chuyến thăm Nhật Bản từ ngày 10-12/6/2018, ngày 6/7/2018 ông Mahathir tuyên bố sẽ

tìm cách thúc đẩy quan hệ song phương phát triển tốt đẹp hơn với Trung Quốc, "nhưng không phải là mối quan hệ nợ nần, ông sẽ lên phương án để giảm thiểu nợ nần cho Malaysia, và chuyển thăm cũng liên quan đến ba dự án gây chú ý đó là dự án đường sắt ven biển phía đông, dự án đường dẫn khí Sabah và dự án đường ống dẫn dầu"⁽²⁾. Đồng thời, ông Mahathir cũng muốn đàm phán lại những thỏa thuận "bất bình đẳng" mà nước này đã ký với Trung Quốc dưới thời thủ tướng Najib. Rõ ràng việc tuyên bố thực hiện chuyển thăm Trung Quốc và đàm phán lại những thỏa thuận kinh tế song phương thể hiện rằng ông Mahathir không hề coi nhẹ quan hệ của Malaysia với Trung Quốc.

Từ ngày 17 đến 21/8/2018, Thủ tướng Malaysia Mahathir Mohamad đã có chuyến thăm Trung Quốc đầu tiên trong nhiệm kỳ này⁽³⁾. Trong cuộc hội đàm với Chủ tịch Tập Cận Bình ngày 20/8/2018, Thủ tướng Mahathir khẳng định Malaysia sẽ không thay đổi chính sách đối với Trung Quốc. Mặc dù trước khi lên đường về nước ông tuyên bố với các nhà báo ngay tại Bắc Kinh rằng: chính phủ của ông quyết dừng dự án ECRL và dự án Trung Quốc xây một ống dẫn khí tự nhiên ở bang Sabah. Nhưng ông Mahathir nhấn mạnh chỉ hủy hai dự án này cho đến khi Malaysia có thể đảm nhận thực hiện, chứ không vì thù ghét Bắc Kinh. Trong chuyến thăm Bắc Kinh, vị chính khách 93 tuổi cho rằng "chúng tôi không chống lại các công ty Trung Quốc mà chống lại việc vay tiền từ bên ngoài và có những dự án không cần thiết và gây lãng phí"⁽⁴⁾, và việc dừng các dự án "không phải do phía người Trung Quốc mà là do phía Chính phủ Malaysia"⁽⁵⁾, và quy trách nhiệm cho ông Najib không biết tính toán kỹ lưỡng khi đặt bút ký kết những thỏa thuận mà ông Mahathir cho là "ngu xuẩn"⁽⁶⁾.

Theo đánh giá chính thức từ phía Trung Quốc thì chuyến thăm Bắc Kinh lần này của Mahathir rất thành công, thể hiện trên bốn điểm sau: Thứ nhất, hai bên cùng cho rằng nên kiên định việc tập trung duy trì quan hệ hữu nghị lâu dài Trung Quốc - Malaysia. Các nhà lãnh đạo hai nước đều cho thấy, bất kể diễn biến ra sao thì chính sách hữu nghị của Trung Quốc đối với Malaysia và ngược lại sẽ không thay đổi; Thứ hai, hai bên cùng nhau thúc đẩy việc xây dựng BRI kết nối theo chiều sâu, phía Malaysia tích cực ủng hộ BRI, sẽ cùng với Trung Quốc tăng cường hợp tác toàn diện và kết nối các phương diện với nhau. Hai bên sẽ cùng xây dựng “một vành đai một con đường” trở thành tuyến chính thúc đẩy hợp tác thực tế Trung Quốc - Malaysia trong thời kỳ mới; Thứ ba, hai bên đồng ý một khởi điểm mới mở ra cục diện mới trong hợp tác hai nước, nhất trí là đối tác đầu tư thương mại, đối tác hợp tác ngành nghề, đối tác phát triển sáng tạo, thực hiện cùng thắng; Thứ tư, hai bên đưa ra những tín hiệu tích cực trong việc duy trì mậu dịch tự do, kiên trì chủ nghĩa đa phương⁽⁷⁾. Trong khi đó, theo Shahrizan Lockman nhận xét thì “chuyến thăm Trung Quốc của ông Mahathir lần này đạt được kết quả như ý muốn, không thể tốt hơn. Trung Quốc thể hiện sự thông cảm đối với vấn đề kinh tế của Malaysia, hoàn toàn không nêu ra việc đàm phán các dự án, mà giao cho các công ty phụ trách liên quan, đây dường như là sự nhượng bộ. Nói chung ông Mahathir đã chiến thắng trong chuyến đi này.” Theo đánh giá của giáo sư chính trị học trường Đại học Malaya ông Awang Azman Awang Pawi thì “thành quả lớn nhất [của ông Mahathir] chính là có được sự thông cảm của Trung Quốc”⁽⁸⁾.

Tuy nhiên, trước và trong chuyến thăm Trung Quốc và tham dự Hội nghị cấp cao

BRI lần hai (từ ngày 24-27/4/2019), ông Mahathir đã thể hiện một cách rõ rệt sự thay đổi trong lập trường của Malaysia đối với Trung Quốc. Nếu như năm 2018, ông Mahathir thăm Trung Quốc được coi là “chuyến đi dò đường” trong quan hệ với Trung Quốc, thì chuyến thăm Trung Quốc lần này thể hiện hai nước đã đạt được nhận thức chung trên nhiều phương diện sau một năm hoạt động giữa hai bên⁽⁹⁾. Malaysia tiếp tục coi Trung Quốc là đối tác quan trọng của mình, và thủ tướng nước này có những tuyên bố nhằm ủng hộ vai trò của Trung Quốc ở khu vực.

2. Những chuyển biến trong chính sách hợp tác kinh tế của Malaysia đối với Trung Quốc

Quan hệ kinh tế với Trung Quốc được coi là lĩnh vực ưu tiên hàng đầu của Malaysia, nhất là việc thích ứng của nước này với BRI. Mặc dù có một số điều chỉnh quan trọng trong quan hệ kinh tế Malaysia - Trung Quốc, song Trung Quốc vẫn là đối tác kinh tế quan trọng hàng đầu và là đối tác thương mại lớn nhất của Malaysia trong những năm gần đây. Kim ngạch thương mại song phương hai nước năm 2018 tăng 13% lên 108,6 tỷ USD từ mức 96 tỷ USD năm 2017⁽¹⁰⁾. Trong những năm gần đây, đầu tư của Trung Quốc ào ạt vào Malaysia. Từ năm 2012 đến năm 2016 là thời kỳ đỉnh cao của đầu tư Trung Quốc tại nước này và Bắc Kinh trở thành nhà đầu tư nước ngoài lớn nhất trong lĩnh vực chế tạo và trở thành tối tác liên doanh hàng đầu trong việc bao thầu các dự án thi công công trình tại Malaysia. Năm 2017, có khoảng 2,36 tỷ USD vốn đầu tư từ Trung Quốc vào Malaysia (chiếm khoảng 7% tổng số FDI ở Malaysia, xếp thứ 7 trong số các nhà đầu tư nước ngoài tại nước này), tăng khoảng 350% so với năm 2013⁽¹¹⁾.

Ông Mahathir thể hiện quan điểm không chống lại sáng kiến BRI. Tuy nhiên các cảng biển mà Trung Quốc muốn xây dựng trong chiến lược này phải là những cảng biển mở đối với tàu thuyền trên toàn thế giới. Ông Mahathir không muốn biến các cảng biển trong chiến lược "Một vành đai một con đường" trở thành những tiền đồn riêng của Trung Quốc, chỉ phục vụ cho các hoạt động hàng hải của Bắc Kinh. Rõ ràng, thái độ của ông Mahathir được cho là thận trọng đối với việc thúc đẩy hợp tác với Trung Quốc trong khuôn khổ BRI. Do vậy, kể từ khi lần thứ hai trở thành Thủ tướng Malaysia đến nay, ông Mahathir đã có những thay đổi liên tục trong cách tiếp cận BRI. Ngay sau khi lên nắm quyền, cùng với việc tấn công vào thế lực cựu thủ tướng Najib, ông Mahathir đã tuyên bố xem xét lại một số dự án đầu tư cơ sở hạ tầng trọng điểm của Trung Quốc. Tuy nhiên, hiện nay câu chuyện lại thay đổi, khi Mahathir tuyên bố ủng hộ và khởi phục lại các dự án đầu tư của Trung Quốc bị "xem xét trước đó" một cách an toàn và có lợi hơn cho Malaysia, hay nói cách khác Malaysia tìm kiếm "một phương thức mới" trong cách tiếp cận với Trung Quốc.

Bên cạnh đó, Mahathir cũng có những điều chỉnh trong quan hệ với Trung Quốc, đặc biệt là việc tuyên bố "xem xét lại những thoả thuận bất bình đẳng" giữa hai nước. Với quan điểm chủ quyền quốc gia và lợi ích kinh tế là trên hết, cũng như bài học nhân tiền của nhiều quốc gia trong quan hệ kinh tế với Trung Quốc, như Sri Lanka, đã khiến cho thủ tướng Mahathir quyết định điều chỉnh chính sách với Trung Quốc, đặc biệt là trong lĩnh vực đầu tư. Bởi theo ông nhiều hoạt động kinh tế của Trung Quốc ở nước này có nguy cơ ảnh hưởng tới vấn đề an ninh quốc gia, nguy cơ

về an ninh tài chính và làn sóng di dân Trung Quốc mới tới Malaysia.

Các dự án đầu tư của Trung Quốc vào bất động sản đã tạo ra tâm lý ganh tỵ, mối quan ngại về chủ quyền quốc gia và chủ nghĩa bài ngoại. Mặc dù tân thủ tướng cho biết ông ủng hộ BRI của Trung Quốc, nhưng tuyên bố tái đàm phán một số điều khoản trong những thoả thuận đã ký với Bắc Kinh nếu cần thiết. Đồng thời, chính phủ Mahathir đã tạm đình chỉ 3 dự án hạ tầng trị giá 20 tỷ USD liên quan tới các công ty nhà nước Trung Quốc, bao gồm Dự án Kết nối Đường sắt Bờ biển phía Đông (ECRL) và 2 dự án đường ống⁽¹²⁾. Động thái này đã làm nảy sinh những quan điểm cho rằng lãnh đạo Malaysia đang tích cực nỗ lực nhằm đưa Malaysia ra khỏi vòng ảnh hưởng ngoại giao của Bắc Kinh sau nhiều năm đẩy mạnh quan hệ song phương dưới thời Najib⁽¹³⁾. Có hai đại dự án bị ông Mahathir đặc biệt chỉ trích: Tuyến đường sắt phía đông bán đảo Malaysia, trị giá ít nhất 17 tỷ USD, được giao cho tập đoàn Kiến Thiết Giao Thông Trung Quốc chủ trì, và dự án địa ốc Forest City 40 tỷ USD ở eo biển Johor, mà cho đến nay 70% khách mua là người Trung Quốc⁽¹⁴⁾. Ngày 27/5/2018, Mahathir thông báo tái đàm phán với Trung Quốc về dự án tuyến đường sắt bờ biển phía đông. Đây là tuyến đường sắt dài 688 km kết nối Malaysia với Thái Lan, do các công ty Trung Quốc thực hiện với vốn vay từ Bắc Kinh.

Ông Mahathir cũng từng nhấn mạnh rằng ông không muốn Malaysia có cái kết giống như Sri Lanka khi mắc nợ các doanh nghiệp quốc doanh của Trung Quốc hơn 8 tỷ USD. Đối mặt với việc trả món nợ khổng lồ đó, Sri Lanka đã phải đồng ý hợp đồng cho Trung Quốc thuê cảng Hambantota trong 99 năm để giảm khoản

vay chưa thanh toán. Ông Mahathir cũng nhấn mạnh rằng, “nhiều người không thích đầu tư của Trung Quốc. Chúng tôi không muốn bán nhiều phần của đất nước này cho các công ty nước ngoài để phát triển các thành phố”⁽¹⁵⁾. Theo đó, khoảng 11 dự án cao cấp gây tranh cãi đã ký kết với Trung Quốc dưới thời Najib với tổng trị giá 134 tỷ USD có thể sẽ phải đối mặt với sự giám sát chặt chẽ hơn của chính phủ mới. Những dự án này bao gồm 13 công ty và tổ chức tài chính Trung Quốc, từ phát triển bất động sản đến xây dựng cơ sở hạ tầng và các nhà máy công nghiệp quy mô lớn. Hầu hết trong số đó đã được ký kết trong khoảng thời gian năm năm từ 2012-2016 và đang xây dựng⁽¹⁶⁾.

Vì vậy, Mahathir cho rằng có sự “bất bình đẳng” trong các thỏa thuận kinh tế giữa Malaysia và Trung Quốc. Trong lần trả lời phỏng vấn từ *South China Morning Post* ngày 20/6/2018, ông nhấn mạnh rằng, “Malaysia hoan nghênh đầu tư trực tiếp nước ngoài, bất cứ đâu, kể cả từ Trung Quốc. Nhưng khi nó liên quan đến việc ký kết hợp đồng với Trung Quốc, vay số tiền khổng lồ từ Trung Quốc, và các nhà thầu Trung Quốc thích sử dụng công nhân của họ từ Trung Quốc, sử dụng mọi thứ từ Trung Quốc, thậm chí thanh toán không được thực hiện ở đây, nó được sản xuất tại Trung Quốc. Vì vậy, chúng tôi không đạt được gì cả. Đó là loại hợp đồng mà tôi không hoan nghênh⁽¹⁷⁾”.

Mặt khác, sự gia tăng hoạt động đầu tư của Trung Quốc tại Malaysia làm gia tăng vấn đề an ninh kinh tế. Gánh nặng nợ của chính phủ Malaysia ngày càng lớn dưới thời Najib. Từ năm 2009, khi Najib đảm nhiệm chức Thủ tướng, tỷ lệ nợ trên GDP tăng từ 27,8% lên tới 50,84%. Nợ nước ngoài cũng tăng mạnh, từ 57,4% vào năm 2009 lên tới

65,3%⁽¹⁸⁾. Điều này khiến cho người dân bất mãn, và đây cũng chính là một trong những lý do quan trọng khiến cho ông Najib thất bại trong lần bầu cử vừa qua.

Hơn nữa, việc gia tăng quan hệ kinh tế nhanh chóng với Trung Quốc cũng làm tăng vấn đề tham nhũng và sự bất mãn của người dân. Ông Mahathir rất bất bình trước thái độ quá lệ thuộc của Najib Razak với Bắc Kinh, và không ngần ngại tố cáo người tiền nhiệm là đã đặt lợi ích riêng tư lên trên lợi ích quốc gia. Trong thời kỳ ông Najib làm thủ tướng, vấn đề tham nhũng ở nước này ngày càng trầm trọng hơn, áp lực từ lạm phát và tăng trưởng thu nhập bị chậm lại, sự bất mãn của người dân ngày càng gia tăng. Mặc dù tăng trưởng GDP của Malaysia năm 2017 là 5,9% nhưng tỷ lệ lạm phát lại đạt kỷ lục 3,8%. Tính đến tháng 3/2018, tỷ lệ thất nghiệp tăng lên tới 12,4%⁽¹⁹⁾.

Không những vậy, ông Mahathir còn lo ngại trước thực trạng di dân lớn từ Trung Quốc tới Malaysia do các công ty Trung Quốc đưa vào. Các tập đoàn Trung Quốc nổi tiếng với việc đưa công nhân, thiết bị và vật liệu từ nước mình sang, thay vì dựa vào nguồn lực địa phương. Như khi xây đường sắt tại Malaysia, chính phủ Malaysia thậm chí còn nêu việc ngôn ngữ bất đồng để biện minh cho việc nhập nhân công và vật tư từ Trung Quốc⁽²⁰⁾. Một ví dụ thường được ông nêu lên là dự án địa ốc Forest City trị giá 40 tỷ USD trên diện tích khoảng 1.358ha ở Johor với Trung Quốc là nhà đầu tư chính và công dân Trung Quốc là khách mua chủ yếu. Theo Mahathir, với dự án đó, Malaysia đã bán chủ quyền đất nước cho Trung Quốc, và “không phải là Trung Quốc đầu tư mà là định cư”, bởi dự án này sẽ thu hút khoảng 700.000 người Trung Quốc tới đây định

cư⁽²¹⁾. Các bất động sản ở đây có giá lên tới 250.000 USD, ngoài khả năng tài chính của hầu hết người dân địa phương. Ông cho rằng, “chúng ta không đủ người có tiền để mua hết các căn hộ đất đỏ đó, cho nên các bạn đang trao nó cho người nước ngoài. Không quốc gia nào muốn có một dòng di cư lớn người nước ngoài đến quốc gia họ”⁽²²⁾. Trong lần trả lời truyền thông Nhật Bản ngày 11/6/2018, Mahathir đề cập đến dự án Forest City và nhấn mạnh rằng, ông chào đón các nhà đầu tư nước ngoài, “họ có thể phát triển, nhưng chúng tôi sẽ không cho phép người nước ngoài đến và định cư ở đất nước chúng tôi”⁽²³⁾. Và, “tất cả các quốc gia đều làm như vậy. Ngay cả Mỹ cũng xây dựng bờ tường ngăn chặn Mexico. Họ muốn giữ quốc gia cho chính họ, vì vậy mọi quốc gia khác và Malaysia đều có quyền từ chối nhập cảnh của những người nhập cư vào Malaysia”⁽²⁴⁾. Cũng trong lần trả lời phỏng vấn từ *South China Morning Post* ngày 20/6/2018, ông Mahathir nhấn mạnh rằng, “chúng tôi không muốn có các thành phố được xây dựng ở Malaysia, bằng việc họ mua một mảnh đất lớn của Malaysia và sau đó bán lại cho người nước ngoài đến ở lại đó. Đó là những gì chúng tôi chống lại”⁽²⁵⁾.

Tuy nhiên, lập trường quan điểm của Malaysia đã thay đổi hoàn toàn vào thời điểm trước thềm chuyến thăm Trung Quốc và tham dự Hội nghị Cấp cao BRI lần thứ hai của Mahathir. Tại Hội nghị ông đã tuyên bố ủng hộ BRI và khôi phục các dự án đầu tư bị hoãn trước đó. Trong bài phát biểu của mình, ông nhấn mạnh “tôi hoàn toàn ủng hộ đối với sáng kiến BRI. Tôi chắc chắn rằng đất nước tôi, Malaysia, sẽ được lợi từ dự án này”⁽²⁶⁾. Sự ủng hộ của Malaysia đối với BRI thời điểm này có ý nghĩa rất lớn đối với Bắc Kinh, nhất là trong bối cảnh sức ép từ “thương chiến” Mỹ

- Trung Quốc đang gia tăng, và cũng có ý nghĩa đối với quan hệ song phương Malaysia - Trung Quốc bởi năm 2019 là thời điểm kỷ niệm 45 năm hai nước thiết lập quan hệ ngoại giao.

Việc Mahathir ủng hộ BRI với một tâm thế khác khi Malaysia tuy tuyên bố tái khởi động các dự án với Trung Quốc sau khi Trung Quốc nói sẽ cắt giảm một phần ba chi phí. Đồng thời, Thủ tướng Malaysia cũng nhấn mạnh việc tự do hàng hải đối với các tuyến thương mại của BRI ở Biển Đông khi cho rằng “một yếu tố thiết yếu là sự tự do đi lại dọc các tuyến này”. Và “một điều cần thiết là những tuyến này phải tự do và mở cho tất cả”⁽²⁷⁾. Điều này đã thể hiện đúng quan điểm của ông trong cách tiếp cận mới về BRI.

Đồng thời, Mahathir đã sử dụng các dự án của BRI để gia tăng sức ép buộc Trung Quốc phải nhượng bộ trong hợp tác kinh tế song phương, nhất là trong vấn đề thương mại. Ông muốn tìm kiếm quan hệ thương mại công bằng và cởi mở hơn với Trung Quốc. Chuyến thăm Bắc Kinh nhân tham dự Hội nghị cấp cao BRI lần hai của Mahathir cũng hứa hẹn về một làn sóng mới về đầu tư của Trung Quốc sau khi các dự án đầu tư cơ sở hạ tầng được khôi phục⁽²⁸⁾ và gia tăng quan hệ thương mại song phương, nhất là Malaysia có thể đẩy mạnh việc xuất khẩu dầu cọ sang Trung Quốc.

Cũng trong chuyến thăm Bắc Kinh lần này, theo đánh giá của Bộ trưởng Giao thông Malaysia, thì Thủ tướng Mahathir đã đạt được ba mục tiêu quan trọng đó là: (i) thuyết phục Trung Quốc đầu tư xây dựng nhiều hơn trong các ngành nghề khác của Malaysia; (ii) xuất khẩu nguyên nhiên liệu thô, dầu cọ và hàng linh kiện nhiều hơn sang Trung Quốc; và (iii) thu hút khách du lịch Trung Quốc nhiều

hơn⁽²⁹⁾. Ông Mahathir cũng đã chứng kiến lễ ký kết hai Bản ghi nhớ quan trọng, đó là Bản ghi nhớ giữa Cục dầu cò Malaysia (MPOB) và Phòng xuất nhập khẩu thức ăn gia súc Trung Quốc (CFNA) về tăng cường mua bán và hợp tác dầu cò, và Bản ghi nhớ giữa Cục phát triển đầu tư Malaysia (MIDA) và Trung Quốc về việc tăng cường hợp tác với Trung Quốc về Kế hoạch đường sắt ven biển phía Đông và các dự án Khu công nghiệp Phát triển, Cơ sở hạ tầng, trung tâm Logistics và Trung tâm giao thông công cộng⁽³⁰⁾. Rõ ràng đã có sự nhượng bộ lẫn nhau, trong đó Malaysia sẽ khôi phục các dự án đầu tư của Trung Quốc tạm dừng trước đó và đổi lại Trung Quốc sẽ phải nhập khẩu nhiều hàng hoá hơn nữa của Malaysia, nhất là dầu cò khi hai bên ký kết *Bản ghi nhớ Mua bán dầu cò*, theo đó “trong vòng 5 năm từ nay (2019) đến 2023, Trung Quốc sẽ mua 1,9 triệu tấn dầu cò của Malaysia, với kim ngạch khoảng 4,56 tỷ ringgit (1,5 tỷ USD). Đây được coi là thành quả quan trọng trong chuyến thăm Bắc Kinh của Mahathir lần này. Hiện nay Trung Quốc tiếp tục là đối tác mua bán dầu cò lớn thứ ba của Malaysia, sau EU và Ấn Độ⁽³¹⁾.”

Bên cạnh đó, Thủ tướng Malaysia là người duy nhất ở ASEAN được Trung Quốc mời phát biểu trong phiên khai mạc của Hội nghị Cấp cao BRI lần thứ hai và được mời thăm tập đoàn Huawei ở Bắc Kinh. Đây được coi là dấu hiệu “chứng thực” cho Huawei trong việc tập đoàn này vẫn tiếp tục cung cấp thiết bị 5G cho mạng lưới viễn thông quốc gia. Tuy nhiên, vẫn không có một thoả thuận công nghệ nào được ký kết trong chuyến thăm Bắc Kinh lần này của ông Mahathir⁽³²⁾. Đồng thời, ngay sau khi tham dự lễ khai mạc Hội nghị cấp cao BRI, ông Mahathir lập tức thăm Trung Quan Thôn (Zhongguancun), thành phố khoa học

và công nghệ ở phía Bắc Bắc Kinh để thăm công ty công nghệ nhận dạng khuôn mặt của Trung Quốc là Shangtang Technology, và ông hy vọng Malaysia và Trung Quốc có thể hợp tác nhiều hơn trong lĩnh trí tuệ nhân tạo⁽³³⁾. Lĩnh vực này cũng là một trong những trọng điểm trong “cuộc chiến” giữa Mỹ và Trung Quốc hiện nay. Ngoài ra ông cũng tuyên bố ủng hộ mạnh mẽ đối với Huawei⁽³⁴⁾. Điều đó có nghĩa việc ông Mahathir ủng hộ việc sử dụng công nghệ 5G của Trung Quốc.

3. Quan điểm chính sách của Malaysia trong vấn đề Biển Đông dưới thời Mahathir

Đối với vấn đề Biển Đông, Malaysia vẫn thực hiện chính sách “tránh chọc giận Trung Quốc” và tập trung vào bảo vệ những thực thể trên biển mà Malaysia đang chiếm giữ. Ông Mahathir cho rằng, trong quá khứ, các thực thể ở biển Đông và khu vực trong vòng 200 hải lý là của Malaysia. Những bãi đá ngoài biển mà Malaysia phát triển thành các đảo thì Malaysia hy vọng có thể ở trên các đảo đó, bởi vì đó là phần mà Malaysia chiếm giữ ở Biển Đông nhằm đảm bảo an toàn. Do vậy, Malaysia muốn duy trì 4 hoặc 5 đảo mà Malaysia chiếm giữ, còn những đảo còn lại ai nghĩ rằng của họ thì họ có thể chiếm giữ. Nếu như Trung Quốc yêu sách Biển Đông là của họ, nhưng những hòn đảo đó luôn được coi là của Malaysia trong một thời gian dài nên Malaysia muốn giữ chúng⁽³⁵⁾.

Bên cạnh đó, Mahathir cũng cho rằng Biển Đông phải là vùng biển hợp tác, kết nối, và xây dựng cộng đồng, chứ không phải là đối đầu hay xung đột. Giải quyết mâu thuẫn ở Biển Đông phải bằng phương pháp tham vấn ngoại giao, không phải là bằng quân sự. Các quốc gia, lớn hay nhỏ

đều được hoan nghênh giữ vai trò xây dựng trong việc xây dựng cộng đồng Đông Á mở rộng thông qua hội nhập và tạo ra các thị trường lớn hơn, các quốc gia yếu hơn phải được tôn trọng, được bảo vệ và được thỏa mãn⁽³⁶⁾.

Vấn đề Biển Đông cũng thể hiện rõ trong "học thuyết Mahathir", trong đó Malaysia nhấn mạnh việc bảo vệ lợi ích các nước nhỏ ở Biển Đông. Phát biểu về lập trường của Mahathir, Bộ trưởng Quốc phòng Malaysia Mohamad Sabu đã nhấn mạnh rằng, các tàu chiến của Mỹ và Trung Quốc không nên nán lại ở vùng biển của Malaysia, trong khi Ngoại trưởng Saifuddin Abdullah ủng hộ việc ASEAN đóng vai trò lãnh đạo và vai trò tích cực trong việc quản lý tình hình Biển Đông⁽³⁷⁾.

Kết luận

Sự thay đổi liên tục trong chính sách của Mahathir đối với Trung Quốc thực chất là tìm kiếm cách thức mới trong quan hệ với Bắc Kinh, hay nói một cách khác, đối với Malaysia thì điều này đặt ra một phương thức trong hợp tác với Trung Quốc và dấu mốc quan trọng về ngoại giao trong kỷ nguyên mới kỷ nguyên Mohamad Mahathir (Mahathir 2.0). Trên thực tế thì chính sách của Malaysia đối với Trung Quốc không hề thay đổi. Thủ tướng Mahathir phản đối rồi lại quay sang ủng hộ BRI thực chất là cách thức để giải quyết vấn đề nội bộ trong nước, và cũng là cách để Malaysia tìm kiếm sự nhượng bộ của Trung Quốc trong vấn đề thương mại. Nhìn nhận những diễn biến liên tục đảo chiều trong quan hệ Malaysia - Trung Quốc từ khi ông Mahathir lên nắm quyền cho thấy, Trung Quốc thực chất vẫn là đối tác quan trọng của nước này. Tóm lại, những động thái của Mahathir thực chất là tìm kiếm

cách thức hợp tác an toàn hơn với Trung Quốc, nhất là việc tận dụng cơ hội hợp tác với Bắc Kinh trong bối cảnh thương chiến Mỹ - Trung ngày càng căng thẳng và đang mở rộng sang nhiều lĩnh vực khác.

CHÚ THÍCH

1. Từ năm 2009 đến nay, Trung Quốc liên tục là đối tác thương mại lớn nhất của Malaysia.
2. 马来西亚总理马哈蒂尔称想尽早访华曾7次作为总理访问中国, <http://world.huanqiu.com/exclusive/2018-07/12435190.html>
3. Đây là lần thứ 8 thăm Trung Quốc với tư cách là thủ tướng
4. Bhavan Jaipragas, 'It is not about the Chinese': Malaysia's Mahathir blames previous government for debt to Beijing and project woes, South China Morning Post, 19 Aug, 2018, <https://www.scmp.com/news/china/article/2160390/it-not-about-chinese-malaysias-mahathir-blames-previous-government-debt>
5. Blake H. Berger, Malaysia's Canceled Belt and Road Initiative Projects and the Implications for China, August 27, 2018, <https://thediplomat.com/2018/08/malaysias-canceled-belt-and-road-initiative-projects-and-the-implications-for-china/>; Bhavan Jaipragas, 'It is not about the Chinese': Malaysia's Mahathir blames previous government for debt to Beijing and project woes, South China Morning Post, 19 Aug, 2018, <https://www.scmp.com/news/china/article/2160390/it-not-about-chinese-malaysias-mahathir-blames-previous-government-debt>
6. 纳吉布戳破马哈蒂尔取消230亿中资项目的乌龙局, 多维新闻网, 2018-10-23, <http://news.dwnnews.com/global/news/2018-10-23/60092856.html>
7. 外交部: 中马对马哈蒂尔总理访华成果深表满

- 意, 中国日报, 2018-08-21, http://cn.chinadaily.com.cn/2018-08/21/content_36800382.htm
8. 港媒揭马哈蒂尔访华最大成就中国或明白一个道理, 多维新闻网, 2018-08-23, <http://news.dwnnews.com/global/news/2018-08-23/60079685.html>
 9. 马哈蒂尔上次访华被指外交灾难今再谈一带一路立场大变, 多维新闻网, 2019-04-28, <http://news.dwnnews.com/global/news/2019-04-28/60131501.html>
 10. Với con số này, kim ngạch thương mại song phương hai nước đã tăng 683 lần so với mức 1,59 tỷ USD của 45 năm trước. Xem trong: *The Star*, Malaysia-China bilateral trade up 13% in 2018, 19 Feb 2019, <https://www.thestar.com.my/business/business-news/2019/02/19/malaysia-china-bilateral-trade-up-13-in-2018/>
 11. 134 Billion Reasons for Mahathir not to rethink Chinese investment, 14 May 2018, <https://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2145797/134-billion-reasons-mahathir-not-rethink-chinese-investment>
 12. Các dự án này gồm Dự án Kết nối Đường sắt Bờ biển phía Đông (ECRL) trị giá 20 tỷ USD và 2 dự án đường ống trị giá 2,3 tỷ USD. Dự án ECRL có chiều dài 688km, kết nối Biển Đông (nằm ở bờ phía đông của bán đảo Malaysia) với các tuyến hàng hải chiến lược của Eo biển Malacca nằm ở phía tây. Hai dự án còn lại gồm Dự án đường ống dẫn dầu dài 600km dọc theo bờ phía tây của phần lãnh thổ Malaysia Bán đảo và đường ống dẫn khí dài 662km ở Sabah - một bang của Malaysia. Cả ba dự án đều do các công ty quốc doanh Trung Quốc xây dựng. Riêng ECRL là một liên doanh lớn trong khuôn khổ BRIDây tham vọng của Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình. Đây là một dự án quan trọng và nhạy cảm vì liên quan trực tiếp đến BRI mà Trung Quốc đang dốc sức triển khai và muốn chứng tỏ là hiệu quả. Một dự án tiêu biểu như thế này mà thất bại sẽ ảnh hưởng đến uy tín của Đại dự án BRI.
 13. Tuy nhiên dự án ECRL đang bị Malaysia chỉ trích là bị đội chi phí lên quá nhiều so với dự toán ban đầu. Hiện dự án này có mức chi phí lên tới 20 tỷ USD - tăng 50% so với dự toán. Hợp đồng cho 3 dự án này đã được chính quyền của Thủ tướng Malaysia Najib Razak tiền nhiệm ký kết với Trung Quốc vào năm 2016. Cựu Thủ tướng Najib là người ủng hộ nhiệt thành cho BRI của Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình. Chính quyền Najib tiền nhiệm được cho là đã biết trước chi phí của dự án ECRL sẽ đội lên nhưng vẫn xúc tiến dự án.
 14. Malaysia : Trung Quốc và luồng gió ngược mang tên Mahathir <http://vi.rfi.fr/>, 16-05-2018, <http://vi.rfi.fr/chau-a/20180516-malaysia-trung-quoc-va-luong-gio-nguoc-mang-ten-mahathir>
 15. Forest City Flats Too Expensive For Malaysians, Says Dr Mahathir, April 10, 2018, <https://www.propertyguru.com.my/property-news/2018/4/170869/forest-city-flats-too-expensive-for-malaysians-says-dr-mahathir>
 16. 134 Billion Reasons for Mahathir not to rethink Chinese investment, 14 May 2018, <https://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2145797/134-billion-reasons-mahathir-not-rethink-chinese-investment>
 17. Mahathir Mohamad Q&A: Malaysia PM in Beijing, Jack Ma and Why Battleships in the South China Sea are Bad Idea, 20, JUN 2018, <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/2151394/mahathir-mohamad-qa-malaysian-pm-beijing-jack-ma-and-why>
 18. 马来西亚新首相何以影响中马关系, 2018年 05月 26日, http://pit.ifeng.com/a/20180526/58460882_0.shtml
 19. 马来西亚新首相何以影响中马关系, 2018年 05月 26日, http://pit.ifeng.com/a/20180526/58460882_0.shtml
 20. Malaysia: Trung Quốc và luồng gió ngược mang tên Mahathir <http://vi.rfi.fr/>, 16-05-2018, <http://vi.rfi.fr/chau-a/20180516-malaysia-trung-quoc-va-luong-gio-nguoc-mang-ten-mahathir>
 21. Forest City Flats Too Expensive For

- Malaysians, Says Dr Mahathir, April 10, 2018, <https://www.propertyguru.com.my/property-news/2018/4/170869/forest-city-flats-too-expensive-for-malaysians-says-dr-mahathir>
22. Forest City Flats Too Expensive For Malaysians, Says Dr Mahathir, April 10, 2018, <https://www.propertyguru.com.my/property-news/2018/4/170869/forest-city-flats-too-expensive-for-malaysians-says-dr-mahathir>
 23. Malaysia welcomes foreign investments, less so immigrants: PM Mahathir, 11 June, 2018, <https://www.todayonline.com/world/malaysia-welcomes-foreign-investments-less-so-immigrants-pm-mahathir>
 24. Malaysia welcomes foreign investments, less so immigrants: PM Mahathir, 11 June, 2018, <https://www.todayonline.com/world/malaysia-welcomes-foreign-investments-less-so-immigrants-pm-mahathir>
 25. Mahathir Mohamad Q&A: Malaysia PM in Beijing, Jack Ma and Why Battleships in the South China Sea are Bad Idea, 20, JUN 2018, <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/2151394/mahathir-mohamad-qa-malaysian-pm-beijing-jack-ma-and-why>
 26. Kinling Lo, "Malaysia's Mahathir backs China's belt and road but insists on open trade routes", *South China Morning Post*, 26 Apr, 2019, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3007874/malaysias-mahathir-backs-chinas-belt-and-road-insists-open>
 27. Kinling Lo, "Malaysia's Mahathir backs China's belt and road but insists on open trade routes", *South China Morning Post*, 26 Apr, 2019, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3007874/malaysias-mahathir-backs-chinas-belt-and-road-insists-open>
 28. Ho Wah Foon, "Malaysia set to see new wave of China FDI", *Thestar.com*, 5 May 2019, <https://www.thestar.com.my/news/nation/2019/05/05/malaysia-set-to-see-new-wave-of-china-fdi/>
 29. 马来西亚交通部长曝马哈蒂尔访华三大目标, 多 维 新 闻 网 , 2019-04-22, <http://news.dwnews.com/global/news/2019-04-22/60130219.html>
 30. 马来西亚总理马哈蒂尔赴华参加“一带一路”论坛, 见证签署中资铁路相关备忘录, 观察家网 讯 , 2019-04-25, https://www.guancha.cn/politics/2019_04_25_499153.shtml?s=zwyxw
 31. 中国将向马国购买 190 万吨棕榈油, *zaobao.com*, 2019 年 4 月 25 日, <https://www.zaobao.com.sg/realtime/world/story20190425-951541>
 32. Meng Jing, Zen Soo, "Malaysian PM Mahathir Mohamad's visit to Huawei in Beijing seen as sign of 'endorsement'", *South China Morning Post*, 25 Apr, 2019, <https://www.scmp.com/tech/enterprises/article/3007585/malaysian-pm-mahathir-mohamads-visit-huawei-beijing-seen-sign>
 33. 李宗宪, 一带一路论坛: 马哈蒂尔参观人脸识别争议企业商汤科技, *BBC 中文*, 2019 年 4 月 26, <https://www.bbc.com/zhongwen/simp/chinese-news-48069943>
 34. 不光无视美国力挺华为马哈蒂尔还将矛头对准美元, 多 维 新 闻 网 , 2019-05-31, <http://news.dwnews.com/global/news/2019-05-31/60135883.html>
 35. Mahathir Mohamad Q&A: Malaysia PM in Beijing, Jack Ma and Why Battleships in the South China Sea are Bad Idea, 20, JUN 2018, <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/2151394/mahathir-mohamad-qa-malaysian-pm-beijing-jack-ma-and-why>
 36. Cheng-Chwee Kuik, Chin Tong Liew, What Malaysia's 'Mahathir doctrine' means for China-US rivalry, *South China Morning Post*, 20 Aug, 2018, <https://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2160552/what-malaysias-mahathir-doctrine-means-china-us-rivalry>
 37. Cheng-Chwee Kuik, Chin Tong Liew, What Malaysia's 'Mahathir doctrine' means for China-US rivalry, *South China Morning Post*, 20 Aug, 2018, <https://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2160552/what-malaysias-mahathir-doctrine-means-china-us-rivalry>